

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง
๒. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม ๒ ชุด สำหรับสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอน ๑ ชุด และสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ๑ ชุด ชุดที่ ๑ เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูผู้สอนประกอบด้วยตอนที่ ๑ สอบถามสถานภาพของครูผู้สอนจำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๒ สอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเองแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่เป็นบทบาทด้านการสอนและส่วนที่เป็นบทบาทนอกเหนือการสอน แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ของลิเคอร์ท (Likert) จำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะของครูผู้สอนแบบปลายเปิด (Open - end) จำนวน ๒ ข้อ ชุดที่ ๒ สำหรับผู้บริหารโรงเรียนประกอบด้วย ตอนที่ ๑ สอบถามสถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนจำนวน ๕ ข้อ ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเนื้อหาจำนวนข้อเช่นเดียวกับตอนที่ ๒ ของชุดที่ ๑ ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามข้อเสนอแนะของผู้บริหารโรงเรียนแบบปลายเปิด (Open - end) จำนวน ๒ ข้อ

กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ เป็นครู
 สังกศศึกษา กลุ่มที่ ๒ เป็นผู้บริหารโรงเรียน โดยวิธีสุ่มแบ่งชั้นจากเขตการศึกษา ๑
 จำนวน ๕ จังหวัด จังหวัดละ ๔ โรงเรียน และโรงเรียนละ ๕ คน รวมเป็น ๒๐๐ คน
 กลุ่มที่ ๒ เป็นผู้บริหารโรงเรียนใช้โรงเรียนที่สุ่มได้จากกลุ่มที่ ๑ โรงเรียนละ ๕ คน
 รวม ๒๐๐ คน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาการ้อยละในการศึกษาสถานภาพของผู้ตอบ
 แบบสอบถาม หาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานในการศึกษาความ
 คิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคศึกษาในการ
 พัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเองและหาค่ามัธยิมเลขคณิต (\bar{x})
 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t - test) เพื่อเปรียบเทียบความคิด
 เห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคศึกษาในการพัฒนา
 นักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง รวบรวมข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบ
 สอบถาม นำข้อมูลทั้งหมดเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. ความคิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครู
 สังกศศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเองโดยเฉลี่ย
 ทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งประกอบด้วยบทบาทด้านการสอนเพื่อ
 พัฒนาให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่มีวินัยในตนเองในด้านการมีความรับผิดชอบตนเอง มี
 ความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นผู้มีเหตุผล มีความซื่อสัตย์สุจริตและยุติธรรม มีความอดทน มานะ
 พยายาม มีความกล้าหาญ เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี วางตัวเหมาะสมตามวาระและโอกาส รับ
 ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม
 และบทบาทนอกเหนือการสอนด้านกิจกรรม ด้านความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ด้านบุคลิกภาพ
 และการวางตัวและด้านการให้คำปรึกษาหารือ ชี้นะแนวทาง

๒. ความคิดเห็นของครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของ
 ครูสังคศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเองไม่แตกต่างกัน
 ซึ่งตรงตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูสังคมศึกษาในการพัฒนานักเรียนระดับมัธยมศึกษาในด้านความมีวินัยในตนเอง ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งบทบาทด้านการสอนและบทบาทนอกเหนือการสอน ซึ่งจะได้อภิปรายเป็นรายข้อดังต่อไปนี้

ก. บทบาทด้านการสอน

๑. ด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในเรื่องที่ว่า ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเองและในเรื่องการเรียนวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง สถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ครูควรให้นักเรียนแสดงออกตามบทบาทและสถานภาพของตนในฐานะพลเมืองตามระบอบประชาธิปไตย เพื่อฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองโดยทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่าในเรื่องการมอบหมายงานให้นักเรียนทำ ครูควรกำหนดวันส่งงานที่แน่นอน เพื่อให้นักเรียนรับผิดชอบการตรงต่อเวลานั้น ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ในขณะที่ครูสังคมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนคาดหวังว่าครูสังคมศึกษาควรจะได้กระทำตามบทบาทของตนในเรื่องนี้ให้มากที่สุด ซึ่งต่างไปจากครูสังคมศึกษา หมายความว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นที่คาดหวังต่อครูสังคมศึกษาสูงกว่าตัวครูสังคมศึกษาเอง ความเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเช่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จอมใจ หิรัญทรัพย์ ที่พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมีความคาดหวังต่อครูสังคมศึกษาสูงกว่าสภาพที่เป็นจริงของครูสังคมศึกษา นอกจากนั้นครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นผู้สอนเองก็ทราบว่าการทำงานบางอย่างต้องใช้ระยะเวลาและความยากง่ายแตกต่างกันออกไป

๑ จอมใจ หิรัญทรัพย์ "ความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน ศึกษานิเทศก์และนักเรียนที่มีต่อครูสังคมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาคศึกษามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๔).

๒. ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกข้อ แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มแล้ว ปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในข้อ ๒.๒ ที่ว่า ในขณะที่เรียนควรควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความเชื่อมั่นในตนเองด้วยการแสดงความคิดเห็นโต้แย้งหรือเห็นด้วยกับเพื่อนและครูผู้สอน และในข้อ ๒.๓ ที่ว่าครูควรยกย่องชมเชย ประกาศความดีหรือความสามารถของนักเรียนในห้องเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง แต่ในข้อ ๒.๑ ที่ว่าครูควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมที่ตนเองมีความสนใจ เพื่อให้ให้นักเรียนได้สำรวจและทดสอบความเชื่อมั่นในตนเอง ครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันโดยผู้บริหารโรงเรียนมีค่าระดับความคิดเห็น (\bar{X}) = ๔.๓๓ , ครูสังคมศึกษามีค่าระดับความคิดเห็น (\bar{X}) = ๔.๑๕ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากกว่าครูสังคมศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนต้องการให้ครูสนับสนุนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เลือกทำกิจกรรมที่นักเรียนมีความสนใจ เพื่อจะได้สำรวจและทดสอบความเชื่อมั่นในตนเองมาก ๆ แต่จากสถานภาพของครูสังคมศึกษานั้นพบว่า ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่มีชั่วโมงการสอนอยู่ระหว่าง ๑๕ - ๑๘ ชั่วโมงต่อสัปดาห์* ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ครูสังคมศึกษาไม่มีเวลามากพอที่จะให้นักเรียนทุก ๆ คน เลือกทำกิจกรรมที่แต่ละคนสนใจได้มากถึงความคาดหวังของผู้บริหารโรงเรียน

๓. ด้านความเป็นผู้มีเหตุผล พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในทุกเรื่อง และระดับความคิดเห็นของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับมาก ในข้อ ๓.๑ ครูควรให้นักเรียนค้นคว้าข้อมูลเพื่อนำมาใช้ประกอบเหตุผลในการวิเคราะห์วิจารณ์เรื่องราวที่เรียนในวิชาสังคมศึกษาและในข้อ ๓.๓ เรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเช่นเรื่อง ค่านิยม วิธีการปกครองระบอบประชาธิปไตย ครูควรให้นักเรียนร่วมกันพิจารณาแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นที่มีเหตุผลของเพื่อน ๆ แต่ในข้อ ๓.๒ เรื่องการพิจารณาตัดสินลงโทษเพื่อนที่กระทำผิด

* คู่มือตารางที่ ๑ หน้า ๖๐

ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนในห้องพิจารณาโทษผู้กระทำความผิดนั้นอย่างมีเหตุผลที่เหมาะสม ทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการตัดสินลงโทษนักเรียนที่กระทำความผิดนั้นเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องพิจารณาตัดสินให้เกิดความยุติธรรม มีโทษหน้าที่ของนักเรียน เพราะถ้าให้นักเรียนกระทำแล้วผลเสียหายทางด้านความสามัคคี ความสัมพันธ์ของนักเรียนในห้องจะเสีย เพราะอาจเกิดความโกรธเคืองที่เพื่อนตัดสินลงโทษได้ ซึ่งอาจมีผลกระทบไปถึงความร่วมมือกันในห้องเรียน และปัญหาอื่น ๆ อีกมากมายที่จะติดตามมา

๔. ด้านความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรม พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในทุกเรื่องและทั้งสองกลุ่มมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ในข้อ ๔.๑ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เช่น เรื่องบุคคลในประวัติศาสตร์หรือบุคคลที่นำยกย่องในปัจจุบัน ครูควรยกตัวอย่าง ความซื่อสัตย์ สุจริตและยุติธรรมของบุคคลผู้นั้นประกอบการเรียนเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของคุณธรรมดังกล่าว และในข้อ ๔.๑ เรื่องในการสอบ ครูควรชี้แจง กฎ ระเบียบและโทษของผู้กระทำผิดกฎ ระเบียบของการสอบ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกหัดตนเองให้มีความซื่อสัตย์สุจริต แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าในข้อ ๔.๒ เรื่องการให้คะแนน การให้รางวัลและการลงโทษนักเรียน ครูควรกระทำด้วยความยุติธรรมและไม่ลำเอียงรักใคร่หรือเกลียดชังนักเรียนคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ โดยความคิดของครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะการกระทำของครูนั้นนักเรียนใคร่เห็นและนำไปประพฤติปฏิบัติตามตัวอย่างที่พบเห็น ครูจึงควรอย่างยิ่งในการเป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องความยุติธรรมแก่นักเรียน การกระทำที่ยุติธรรมไม่ลำเอียงของครูจะทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ดีต่อครูซึ่งจะช่วยทำให้การอบรม สั่งสอน ชี้นำของครูได้รับความเชื่อถือ ศรัทธามากขึ้น เกี่ยวกับเรื่องนี้ ประคินันท์ อปรมัย กล่าวว่าการตัดสินลงโทษหรือว่ากล่าวตักเตือนนักเรียนที่กระทำความผิดวินัยของโรงเรียน ควรทำด้วยความยุติธรรมไม่ควรกระทำการใด ๆ ที่ทำให้ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่มีความรู้สึกว่าเขาไม่ได้รับความยุติธรรมเป็นอันขาด

๕. คำนความอดทน มานะ พยายาม พบว่าครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันในข้อ ๕.๑ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา เช่นเรื่อง อุปสรรคหรือปัญหาของประเทศ ครูควรนำตัวอย่างเหตุการณ์หรือบุคคลที่ใช้ความมานะพยายามในการแก้ปัญหาเป็นแบบให้นักเรียนได้นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และในข้อ ๕.๒ เรื่องที่ว่าครู ควรให้นักเรียนฝึกหัดความอดทนต่อความยากลำบากและให้ใช้ความมานะพยายามโดยการจัดกิจกรรม ที่ต้องใช้ความมานะพยายาม อดทนทำกิจกรรมนั้นให้สำเร็จ ทั้งครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นในเรื่องดังกล่าวอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูสังคัมศึกษาและผู้บริหาร โรงเรียนเห็นว่าหลังจากการเรียนในโรงเรียนแล้ว นักเรียนจะต้องออกไปเผชิญชีวิตของตนเอง ในสังคมนอกโรงเรียน การมีความรู้อย่างเพียงพอจึงยังไม่พอ จำเป็นต้องเป็นผู้มีความอดทน มานะ พยายามต่อสู้กับอุปสรรคต่าง ๆ อีกด้วย จึงจะทำให้ประสบผลสำเร็จได้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงจำเป็นมากที่จะต้อง เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้มีความมานะ อดทนพยายามให้มากยิ่งขึ้น

๖. คำนความกล้าหาญ พบว่าครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันข้อ ๖.๑ ที่ว่าครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกมาทำกิจกรรมหรือพูดหน้าชั้นในขณะ เรียนเรื่องต่าง ๆ ในวิชาสังคัมศึกษาเพื่อฝึกความกล้าในการแสดงออก และในข้อ ๖.๓ เรื่องที่ว่า ครูควรนำกิจกรรมหรือปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการแก้ไขให้ดีขึ้น มาให้นักเรียนรับไปทำการแก้ไขเพื่อ ฝึกให้มีความกล้าหาญในการเผชิญกับปัญหาและมีค่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและมีข้อที่นำเสนอ ๖.๒ เรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคัมศึกษา เช่นเรื่องค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณี ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัวแม้จะไม่สอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม จารีต ประเพณีที่สังคมยอมรับอยู่ โดยครูสังคัมศึกษามีค่าระดับความคิดเห็นมากกว่าผู้บริหารโรงเรียน (ครูสังคัมศึกษา $\bar{X} = ๔.๑๒$, ผู้บริหารโรงเรียน $\bar{X} = ๔.๑๐$) ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนที่เป็น กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ส่วนมากเป็นผู้ที่มีอายุสูงโดยส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๐-๕๕ ปี ยังมี ความคิดเห็นว่าผู้ที่ เป็นเด็กยังไม่ควรมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณีเดิม ที่มีอยู่ ควรเชื่อถือตามผู้ใหญ่และสังคมยอมรับ ส่วนครูสังคัมศึกษานั้นเป็นผู้ที่มีอายุน้อยและมีวัยที่ไม่ ห่างจากนักเรียนมากนัก ยอมรับการวิพากษ์ วิจาร์ณจากนักเรียนได้ดีกว่า

๗. คำนความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี พบว่า ครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิด เห็นไม่แตกต่างกันและ ค่าความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในข้อ ๗.๑ เรื่องที่ว่าในการจัดกลุ่มนักเรียน เพื่อค้นคว้าหรือทำกิจกรรมครูควรให้นักเรียนผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ต่าง ๆ กันเพื่อให้ทุกคนได้ทำหน้าที่ ผู้นำและผู้ตามโดยทั่วถึงกัน ในข้อ ๗.๒ ในเรื่องครูควรให้นักเรียนฝึกการทำงานกลุ่มโดยเน้นให้แต่ละ คนรู้จักสถานภาพและบทบาทของตนในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มและในข้อ ๗.๓ เรื่องการเรียน การสอนวิชาสังคัมศึกษา เช่นเรื่องผู้นำของประเทศต่าง ๆ ครูควรให้นักเรียนศึกษาคูณสมบัติที่ดีของผู้นำ

เหล่านั้นแล้วนำมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีของคนไทยนั้นไม่ค่อยมีให้เห็นเด่นชัดมักจะอยู่ในลักษณะคล้อยตามมากกว่าการนำที่ดีและเมื่อเป็นผู้ตามก็มักจะคอยฟังแต่คำสั่งไม่ชอบริเริ่ม แนะนำหรือเสนอต่อผู้นำ จึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่จำเป็นจะต้องพัฒนาให้ผู้นั้นเรียนเป็นผู้มีวินัยในตนเองในค่านี้นี้

๔. ค่านการรู้จักวางตัวตามวาระและโอกาส พบว่าครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากในข้อ ๔.๑ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาเช่นเรื่อง การปฏิบัติตนเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม ครูควรจัดกิจกรรมที่นำไปปฏิบัติได้จริงเพื่อให้นักเรียนได้ทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ะดับ เป็นการฝึกให้รู้จักวางตัวให้ถูกต้องตามวาระและโอกาส และข้อ ๔.๒ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาเป็นเรื่องสถานที่สำคัญบรรยากาศของการสมาคม ครูควรควบคุมดูแลนักเรียนให้รู้จักวางตัวให้ถูกต้องเมื่ออยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการที่นักเรียนจะออกไปดำเนินชีวิตจริงนอกโรงเรียนนั้นต้องมีการพบปะสมาคมกับบุคคลหลายระดับ การวางตัวนั้นมีความสำคัญมากต่อการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคม การวางตัวให้ถูกต้องตามวาระและโอกาสจะช่วยให้การดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข จึงถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญมากที่ครูควรพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเองในค่านี้นี้ ปัจจุบันพบว่าการกระทำตัวของนักเรียนส่วนใหญ่ละเลยเรื่องการวางตัวให้ถูกต้องตามวาระและโอกาส ในขณะที่เข้าไปในสถานที่เคารพบูชา หรืออยู่กับผู้ที่ควรเคารพนับถือ

๕. ค่านการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น พบว่าครูสังคศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและอยู่ในระดับมากในทุกเรื่องซึ่งได้แก่ข้อ ๕.๑ ที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาเป็นต้นว่า เรื่องสิทธิ เสรีภาพ การเมือง การปกครองและกฎหมายในชีวิตประจำวัน ครูควรให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นและฝึกการรับฟังความคิดเห็นของกันและกันและข้อ ๕.๒ เรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาเรื่อง การปกครองในระบบประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางแล้วนำมาตีของส่วนใหญ่มาทดลองปฏิบัติในห้องเรียนและในข้อ ๕.๓ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาเช่น เรื่องข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน ครูควรให้นักเรียนฟังหรืออ่านข่าวแล้วนำแนวคิดจากบทความหรือการให้สัมภาษณ์ของบุคคลต่าง ๆ มาอภิปรายเพื่อฝึกการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ทั้งนี้เนื่องจากระบบประชาธิปไตยนั้นทุกคนควรแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน ร่วมมือกันแก้ไขปัญหามีใจต่างคนต่างทำหรือรับฟังคำสั่งเท่านั้น แต่เดิมการเรียนการสอนของเรามุ่งให้อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นเท่านั้น แต่สภาพปัจจุบันบุคคลจำเป็นต้องร่วมมือร่วมใจกันมากขึ้น การแสดงความคิดเห็นและการฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจึงมีความสำคัญมากขึ้นและถือเป็นวิธีการหนึ่งของการเป็นผู้มีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเน้นให้การเรียนการสอนวิชาสังคศึกษาซึ่งเน้นให้ผู้นั้นสามารถนำความรู้ความสามารถจากการเรียนไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้ ครูสังคศึกษาจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญและสามารถพัฒนา

ให้เป็นผู้ที่รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

๑๐. คำนวณการเคารพและยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในทุกเรื่องซึ่งได้แก่อข้อ ๑๐.๑ ที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ครูควรให้นักเรียนฝึกวางระเบียบของห้องเรียนแล้วทดลองปฏิบัติร่วมกันและในข้อที่ ๑๐.๓ ที่ว่า ในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เช่น เรื่อง กฎหมายในชีวิตประจำวัน ครูควรเชิญผู้มีความรู้ ความสามารถด้านกฎหมายหรือการออกระเบียบ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ มาบรรยายให้นักเรียนได้พูดคุย ซักถามในห้องเรียน โดยทั้งครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แต่มีข้อที่น่าสังเกตว่าในข้อ ๑๐.๒ เรื่องของการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เช่น เรื่องระบอบการปกครองของประเทศ ครูควรฝึกให้นักเรียนได้ร่วมกันวิพากษ์ วิจาร์ณ กฎระเบียบของโรงเรียนพร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางเพิ่มเติมแก้ไขเพื่อนำไปปรับปรุง กฎระเบียบของโรงเรียนต่อไปนั้น แม้ผู้บริหารจะมีความเห็นในระดับมากก็ยังไม่จักว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยกว่าครูสังคมศึกษา (ผู้บริหารโรงเรียน $\bar{x} = ๓.๗๖$; ครูสังคมศึกษา $\bar{x} = ๓.๗๘$) ซึ่งมีลักษณะทำนองเดียวกับเรื่อง การให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นส่วนตัวในเรื่องค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณีแม้จะไม่เห็นสอดคล้องกับค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่สังคมยอมรับก็ตาม ซึ่งเห็นได้ชัดว่าผู้บริหารโรงเรียนที่มีอายุมากกว่าครูสังคมศึกษานั้นมักมีความคิดเห็นในระดับที่น้อยกว่าครูสังคมศึกษาในการที่จะให้นักเรียนวิพากษ์ วิจาร์ณ คิดเห็นขัดแย้งกับเรื่องระเบียบ กฎเกณฑ์ ค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณีที่สังคมยอมรับ โดยมองเห็นว่ามิใช่หน้าที่ของผู้ที่มีอายุยังน้อย หรือไม่ยอมรับในความคิดเห็นของเด็กกว่าจะกระทำใดถูกต้องหรือไม่และยังเชื่อในความรู้และประสบการณ์ของตนเองว่าสามารถจะมองเห็นคุณค่าของค่านิยม วัฒนธรรม จารีตประเพณีได้ดีกว่าเด็ก

๑๑. คำนวณการให้ความร่วมมือกับส่วนรวม พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากและไม่แตกต่างกันในทุกเรื่องเป็นต้นว่าข้อ ๑๑.๑ ในการทำกิจกรรมการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษานั้น ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนมีหน้าที่ในการทำงานโดยทั่วถึงกันเพื่อฝึกการให้ความร่วมมือกับส่วนรวม ข้อ ๑๑.๒ ในเรื่องการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา เช่น เรื่องเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ครูควรให้นักเรียนศึกษาถึงปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนและในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติการให้ความร่วมมือแก้ไขปัญหาของส่วนรวม และในข้อ ๑๑.๓ เรื่องที่ว่าในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเช่น เรื่องบทบาทและหน้าที่ของคน ครูควรให้นักเรียนฝึกความรับผิดชอบในการดูแลและรักษาความสะอาดและทรัพย์สินของห้องเรียนที่นักเรียนสามารถทำได้ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพสังคมปัจจุบันอยู่ในสภาพที่กำลังเปลี่ยนแปลง เร่งรีบ ทุกคนต้องช่วยเหลือตนเองและมีภาระเพิ่มมากขึ้นจากการประกอบอาชีพ จึงทำให้ละเลยต่อส่วนรวม

หันมาให้ความสำคัญต่อตนเองมาก ถ้าสังคมประกอบไปด้วยบุคคลดังกล่าวมากมาย ลักษณะแบบตัวใครตัวมันและการแก่งแย่งชิงดีก็จะเกิดตามมา ความเดือดร้อนต่าง ๆ ก็เกิดขึ้น จึงถือเป็นหน้าที่ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ซึ่งถือเป็นบุคคลที่มีอัตราส่วนจำนวนมากในสังคมและจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อการสังคมสืบต่อไปในอนาคต จะต้องช่วยเหลือพัฒนาเขามากกว่านั้นให้เป็นผู้สำนึก รับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อส่วนรวมด้วยการให้ความร่วมมือกับส่วนรวม เพื่อที่จะเป็นพลเมืองดีในสังคมสืบต่อไป ซึ่งหน้าที่นี้คือเป็นหน้าที่และบทบาทอันสำคัญของครูสังคมศึกษาซึ่งเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนและมีบทบาทในการสอนสังคมศึกษา อันเป็นวิชาที่สามารถช่วยให้นักได้รู้อะไรจะช่วยเหลือให้ความร่วมมือกับสังคมส่วนรวมได้อย่างไรบ้าง

ข. บทบาทนอกเหนือด้านการสอน

๑. ด้านกิจกรรม พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันและอยู่ในระดับมากในเรื่องที่ว่า ข้อ ๑.๑ ในวันที่โรงเรียนกำหนดว่าเป็นวันสำคัญ ครูควรนำนักเรียนไปร่วมกันพัฒนาชุมชน เช่น วัด โรงพยาบาล สาธารณสถานและที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตใจที่จะให้ความร่วมมือแก่ส่วนรวมและคนอื่น ๆ ในข้อ ๑.๒ เรื่องแข่งขันกีฬาของโรงเรียน ครูควรส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในกติกา เพื่อฝึกความมีวินัยด้านความมีเหตุผลและการยอมรับกฎเกณฑ์ของสังคม ข้อ ๑.๓ ในเรื่องการจัดงานต่าง ๆ ที่โรงเรียนกำหนดว่าเป็นวันสำคัญ ครูควรมอบหมายหน้าที่ให้นักเรียนรับผิดชอบในงานที่สามารถทำได้ เพื่อฝึกความมีวินัยด้านความรับผิดชอบและความเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ในข้อ ๑.๔ เรื่องการส่งเสริมให้นักเรียนจัดกิจกรรมเช่น จักรนิทรรศการในวาระสำคัญของโรงเรียน เพื่อฝึกให้นักเรียนมีวินัยด้านความเชื่อมั่นในตนเองความมานะ พยายาม เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น และในข้อ ๑.๕ ที่ว่าครูควรนำนักเรียนไปฟังเทศน์ที่วัดเป็นครั้งคราว เพื่อให้นักเรียนได้นำแนวความคิดจากหลักธรรมมาเป็นแนวทางระเบียบปฏิบัติต่อการดำเนินชีวิตของตนเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมในโรงเรียนนั้นกระทำอย่างกว้างขวางและตลอดเทอม ดังนั้นครูจึงมีโอกาสรอคแทรกและฝึกหัดให้นักเรียนได้พัฒนาตนเองในด้านความมีวินัยในตนเองได้มากทั้งในการพัฒนาชุมชน พัฒนาโรงเรียน การแข่งขันกีฬา กิจกรรม วันสำคัญ ซึ่งครูต้องเป็นผู้ควบคุมดูแลและเป็นที่ปรึกษาอยู่แล้ว จึงมีโอกาสมากที่จะได้เสนอแนะ หาวิธีการเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีวินัยในตนเองได้มาก

๒. ด้านการให้ความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนและผู้ปกครอง พบว่าครูสังคมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียน มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและอยู่ในระดับมากในข้อ ๒.๑ เรื่องที่ว่า ครูควรร่วมมือกับฝ่ายแนะแนวด้วยการให้ข้อมูลด้านพฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจนนำข้อมูลจากฝ่ายแนะแนวมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในตนเองในด้านต่าง ๆ ในข้อ ๒.๒ เรื่องการร่วมมือกับผู้ปกครองในการดูแลประพฤติของนักเรียน ให้ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ของโรงเรียนตลอดจน

ปรึกษาหารือร่วมกันเพื่อส่งเสริมนักเรียนให้มีวินัยในตนเองด้านต่าง ๆ ในข้อ ๒.๓ เรื่องการติดต่อสัมพันธ์กับผู้ปกครองของนักเรียนในการดูแลความประพฤติของนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในต่างต่าง ๆ ในข้อ ๒.๔ เรื่องการร่วมมือกับผู้บริหารโรงเรียนในการรับทราบนโยบาย การดูแลควบคุมความประพฤติของนักเรียนเพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีวินัยในต่างต่าง ๆ และในข้อ ๒.๕ เรื่องที่ว่าครูควรร่วมมือกับเพื่อนครู เจ้าหน้าที่หรือนักการภารโรงของโรงเรียนในการร่วมมือดูแลส่งเสริมตลอดจนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนให้มีวินัยในตนเองในต่างต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องจากการทำหน้าที่ของครูในโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องร่วมมือกันกับฝ่ายต่าง ๆ ในโรงเรียนตลอดจนกระทั่งผู้ปกครองของนักเรียนในการดูแลช่วยเหลือ ร่วมมือกันโดยเฉพาะในเรื่องการพัฒนานักเรียนในด้านความมีวินัยในตนเองด้วยแล้วก็ยังคงมีความจำเป็นมากขึ้น เพราะเป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือกับฝ่ายต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ดังที่ชูชีพ ออนโคกสูงกล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนานักเรียนด้วยความมีวินัยในตนเองว่า ควรติดต่อกับผู้ปกครองเพื่อช่วยเหลือ แก้ไข เรื่องการประพฤตินิสัยของนักเรียนและให้ครูแนะแนวมีส่วนช่วยเหลือในเรื่องความมีวินัยด้วย ๑

ด้านบุคลิกภาพและการวางตัว พบว่าครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันในข้อ ๓.๑ เรื่อง ของการแต่งกายที่ครูควรแต่งกายให้สุภาพ เพื่อเป็นตัวอย่างในการฝึกนักเรียนให้มีวินัยด้านการรู้จักแต่งกายให้เหมาะสมกับวาระและโอกาส ในข้อ ๓.๔ เรื่องการทำงานร่วมกับนักเรียนที่ครูควรทำงานด้วยความรับผิดชอบและยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อเป็นแบบอย่างให้นักเรียนมีวินัยด้านความรับผิดชอบและการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นและในข้อ ๓.๕ เรื่อง การอยู่ร่วมกับนักเรียน ครูควรให้ความรักความสนิหิตสนมแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงไม่ลำเอียงเพื่อเป็นแบบอย่างฝึกนักเรียนให้มีความยุติธรรมและความเชื่อมั่นในตนเอง โดยทั้งครูสังคัมศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก แต่ในข้อ ๓.๓ เรื่องการมาปฏิบัติหน้าที่ เช่น การเข้าทำการสอนครูควรปฏิบัติหน้าที่ตรงต่อเวลาและอุทิศเวลาเพื่อส่วนรวม เพื่อเป็นตัวอย่างให้นักเรียนมีความตรงต่อเวลาและรู้จักทำตามสถานภาพและบทบาทของตนเองอย่างเต็มความสามารถ ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนครูสังคัมศึกษามีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีลักษณะ เช่น เกี่ยวกับการกำหนดวันส่งงานที่แน่นอนของนักเรียนว่าครูควรกำหนดวันส่งงานที่แน่นอนทำให้เห็นได้ว่า ผู้บริหารมักมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากกว่าครูสังคัมศึกษาในเรื่องของการตรงต่อเวลาและในข้อ ๓.๒ เรื่องการใช้วาจาสุภาพ พูดยกต้องตามความเป็นจริงเพื่อเป็นตัวอย่างฝึกนักเรียน

ให้มีวินัยด้านความกล้าหาญพูดแต่ความจริงและมีความเชื่อมั่นในตนเองนั้น ผู้บริหารโรงเรียนกับครูสังคมีศึกษามีความคิดเห็นแตกต่างกันโดยครูสังคมีศึกษามีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของทั้งสองกลุ่มแล้วปรากฏว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕ โดยค่าที่ ๒.๑๒ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ที่เป็นกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้สูงอายุมาก โดยส่วนใหญ่มีความยึดถือความสุภาพเรียบร้อยและมีส่วนร่วมในการพูดจา, ต้องการให้ครูได้พัฒนาเรื่องนี้ให้มาก ในขณะที่ครูสังคมีศึกษาเองก็เห็นความสำคัญในระดับมากแต่ก็น้อยกว่าผู้บริหารโรงเรียน เพราะครูสังคมีศึกษาเองก็มีอายุน้อยกว่าผู้บริหารโรงเรียน จึงอาจไม่รักกลุ่มและมีส่วนร่วมในการจัดบุคลิกภาพและการวางตัวให้เหมาะสม

๔. ด้านการให้คำปรึกษาหารือชี้แนะแนวทาง พบว่าครูสังคมีศึกษาและผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันและอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกันในข้อ ๔.๑ เรื่อง การปฏิบัติตนต่อผู้อื่น ครูควรให้คำปรึกษาหารือชี้แนะให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมแก่บุคคล วาระ และโอกาสเพื่อฝึกความมีวินัยในตนเองของนักเรียนด้านการจัดจกัวาระและโอกาสและการร่วมมือกับผู้อื่น เป็นต้น ในข้อ ๔.๒ เรื่องการให้คำปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวหรือปัญหาการเรียน ครูควรให้คำปรึกษาชี้แนะจนนักเรียนสามารถช่วยเหลือตนเองและแก้ปัญหาได้ เพื่อฝึกความมีวินัยในตนเอง ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ในข้อ ๔.๓ เรื่องการให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาในการทำกิจกรรมของนักเรียน ครูควรส่งเสริมสนับสนุนให้กำลังใจในการทำงานแก่นักเรียนเพื่อฝึกความมีวินัยในตนเอง ในด้านความเป็นผู้นำและปฏิบัติตามที่ติและความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ในข้อ ๔.๔ เรื่องที่วบางโอกาสครูควร เชิญวิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิมาบรรยาย แนะนำทางรวมนักเรียนในโรงเรียนในเรื่องการส่งเสริมพัฒนาวินัยในตนเองด้านต่าง ๆ และในข้อ ๔.๕ เรื่องที่ว ครูควรจัดทำเอกสารเพื่อเผยแพร่ แนะนำวิธีการกระทำตนอยู่ในระเบียบวินัยของสังคมแก่นักเรียนเป็นครั้งคราว ทั้งนี้เนื่องจากการเปรียบเทียบสมือนพ่อแม่คนที่สองของนักเรียนย่อมมีจิตใจห่วงใยลูกศิษย์ ยินดีให้คำปรึกษาหารือใดอย่างใดในทุกเรื่องทีลูกศิษย์มีปัญหาและต้องการคำปรึกษาหารือ ซึ่ง ชูชีพ อ่อน โคนสูง กล่าวถึงวิธีการพัฒนาวินัยนักเรียนในฐานความมีวินัยไว้ว่า ครูควรให้คำแนะนำและให้เด็กเห็นตัวอย่างของการปฏิบัติความวินัยหรือฝ่าฝืนวินัยไว้ว่ามีผลดีผลเสียอย่างไร และประคินันท์ อุปรมัย กล่าวถึงการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีวินัยไว้ว่า ครูควรพยายามพูดคุย ซักถามความเป็นอยู่ของนักเรียนควหาที่เป็นกันเองและบริสุทธิ์ใจ เพื่อให้เด็กเกิดความรักและไว้วางใจจะไ้มาปรึกษาหารือเมื่อเขาเกิดปัญหา ๒ การให้คำปรึกษาหารือถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่ครูสามารถกระทำได้ นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน ซึ่ง จะช่วยพัฒนาความมีวินัยในตนเองได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

- ๑. ขอเสนอแนะต่อผู้บริหารโรงเรียน
- ๑. ควรกำหนดปรัชญา แผนงานและโครงการของโรงเรียนในด้านการพัฒนาความมีวินัยในตนเองให้เด็กแก่ครู นักเรียนและบุคลากรภายในโรงเรียน
- ๒. ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูในโรงเรียนได้จัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการพัฒนาให้นักเรียนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง
- ๓. ควรจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาครู นักเรียนและบุคลากรให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๑ ชูชีพ อ่อน โคนสูง, จิตวิทยาการศึกษา, หน้า ๑๓๔
 ๒ ประคินันท์ อุปรมัย, จิตวิทยา, หน้า ๑๔๔

ขอเสนอแนะต่อครูในโรงเรียน

๑. ถือเป็นภาระและความรับผิดชอบอย่างสูงต่อการพัฒนานักเรียนในด้านความมีวินัยในตนเองและคนอื่น ๆ

๒. ในขณะที่สอนควรสอดแทรกแนวคิด เรื่องราวที่จะเป็นสิ่งช่วยพัฒนานักเรียนด้านความมีวินัยในตนเองด้วย

๓. ร่วมมือกับครูอื่น ๆ และผู้ปกครอง ในการดูแลอบรมสั่งสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๔. ครูส่ง คมศึกษาไม่ควรเน้นแต่เนื้อหาเพื่อพัฒนาความรู้หรือเพื่อนำไปสอบแข่งขันเท่านั้น ควรให้ความสำคัญของการพัฒนาทัศนคติและทักษะของนักเรียนให้เหมาะสมครบถ้วนไปด้วย

๕. สถานการสอน ควรนำวิธีการและเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้สอนในแง่ที่ทำให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาความมีวินัยในตนเองได้รวดเร็วขึ้น เพราะการพัฒนาความมีวินัยในตนเองนั้นต้องอาศัยกระบวนการและระยะเวลา

๖. ครูส่ง คมศึกษาควรเป็นตัวอย่างในการประพฤติตนให้นักเรียนได้เห็นและใช้เป็นแนวทางในการนำไปประพฤติปฏิบัติ

ขอเสนอแนะต่อกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๑. ศึกษาคนควา วิจัยเพื่อหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๒. ควรจัดทำเอกสารที่เกี่ยวกับการพัฒนาความมีวินัยในตนเอง เผยแพร่ให้หน่วยงานต่าง ๆ ในสังกัดได้ศึกษาและดำเนินการ

๓. ควรร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของรัฐและเอกชนเพื่อรณรงค์ในการพัฒนาเยาวชนให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๔. ข้าราชการ เจ้าหน้าที่และบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ในหน่วยงานสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ควรกระทำตนเป็นตัวอย่างในด้านการมีวินัยในตนเอง

ขอเสนอแนะต่อผู้ปกครอง

๑. พยายามแบ่งเวลาให้กับลูกหลานให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ คอยสังเกต ดูแลการกระทำและนำตักเตือนทางที่ถูกต้องที่ควร

๒. ควรศึกษาหาความรู้ ปรึกษากับผู้รู้ในการอบรมเลี้ยงดู สั่งสอนลูกหลานให้ถูกวิธี

๓. ควรร่วมมือกับทางโรงเรียนในการดูแล สั่งสอน อบรมลูกหลานของตน

๔. ควรให้ความสนใจในการใช้เวลาว่างและการคบเพื่อนของลูกหลานอย่างสม่ำเสมอ

ขอเสนอแนะต่อสื่อมวลชน

๑. สื่อมวลชนควรให้ความสำคัญต่อการเสนอข่าวของผู้กระทำดี ผู้มีวินัยในตนเองให้ปรากฏเป็นข่าวอย่างสม่ำเสมอ

๒. สื่อมวลชนควรจัดรายการที่ส่งเสริมให้ประชาชนได้ประพฤติตนเป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๓. สื่อมวลชนควรประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้มีวินัยในตนเองด้วยการเสนอข่าวความเคลื่อนไหวตลอดจนปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

๑. ควรศึกษาบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียน ทุก ๆ ระดับการศึกษาในการพัฒนาให้เป็นผู้มีวินัยในตนเอง

๒. ควรศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการพัฒนานักเรียนในด้านความมีวินัยในตนเอง

๓. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลต่อการพัฒนานักเรียนในด้านความมีวินัยในตนเอง

๔. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความมีวินัยในตนเองกับคุณลักษณะอื่น ๆ อีก เช่น อายุ สิ่งแวดล้อม ระดับการศึกษา เป็นต้น